

7. Мацько Л. Українська мова в освітньому просторі : навчальний посібник для студентів-філологів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» / Любов Мацько. – К. : Вид-во НТУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – 607 с.
8. Потебня А. Мысль и язык (фрагменты) – Poetica – Народ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : philologos.narod.ru/potebnja/poteb_lth.htm.
9. Потебня О. О. Эстетика і поетика слова / О.О. Потебня. – К. : Мистецтво, 1985. – 302с.
10. Силантьева М. С. Элитарная языковая личность в профессиональном дискурсе: автореф. дис. ...канд. фил. наук : спец. 10.02.19 / Силантьева Марина Сергеевна [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.psu.ru/files/.../Silantieva_26_04_12.pdf.
11. Словник української мови : в 11 томах. – 1974. – Т. 5. – С. 198. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/nastavnyk>.
12. Чудаков А. П. Язык русской литературы в освещении В. В. Виноградова // Избранные труды. Язык и стиль русских писателей. От Карамзина до Гоголя / А.П. Чудаков; Ин-т русского языка им. В. В. Виноградова. – М. : Наука, 1990. – С. 331–352.

В статье на основании анализа научного и педагогического дискурсов доктора филологических наук, профессора, действительного члена НАПН Украины, заведующей кафедры стилистики украинского языка Национального педагогического университета имени М.П. Драгоманова Л.Мацько представлены черты научного наставника как украинской языковой личности. Внимание акцентируется на украинской элитарности, правдивости, морально-этических качествах, ответственности, открытости, языковой культуре наставника, его речемышлении, речетворчества, что способствует воспитанию исследователей как мастеров педагогического действия в инновационном образовании.

Ключевые слова: научный наставник, украинская языковая личность, научный дискурс, педагогический дискурс, украинская элитарность, правдивость, ответственность, открытость, языковая культура.

On the basis of analysis of scientific and pedagogical discourses of doctor of philological sciences, professor, member of NAPS of Ukraine, Head of the Ukrainian language stylistic chair of Dragomanov Ukrainian National Pedagogical University L. Matsko are outlined features of academic mentor as Ukrainian linguistic personality. Attention is focused on the Ukrainian elitism, truthfulness, moral and ethical qualities, responsibility, openness, language culture, linguistic creativity that promotes in researchers training as a master of pedagogical action in innovative education.

Keywords: academic mentor, Ukrainian language personality, academic discourse, pedagogic discourse, elitism, honesty, responsibility, openness, language culture.

УДК 373.5.091:159.923.2

Караман С.О., Караман О.В., Горохова Т.О.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС ТЕКСТУ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТАРШОКЛАСНИКА ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ

У статті розкрито методичні аспекти використання інформаційно-виховного потенціалу текстів різних стилів у формуванні толерантної особистості старшокласника профільної школи.

Ключові слова: текст, старшокласники профільної школи, професійно орієнтоване навчання, текстова основа, мовна освіта.

В умовах профілізації старшої школи, реалізації завдань антропоцентричної парадигми на всіх щаблях мовної освіти, активного пошуку науковців та освітян ефективних шляхів забезпечення її якості особливої актуальності набуває проблема формування інтелектуально розвиненої, високоморальної, національно свідомої, творчої, критично мислячої особистості, підготовленої до різноаспектної комунікативної взаємодії у сучасному динамічному соціумі.

Важливим сегментом роботи вчителя української словесності зі старшокласниками профільної школи є розширення дидактико-виховного діапазону текстів різних стилів на уроках української мови, що уможлиблює організацію продуктивної навчальної діяльності учнів над мовною теорією, спонукає їх до самопізнання, самооцінки, самовиховання.

Теоретичне осмислення проблеми навчання української мови на текстовій основі подано у працях лінгвістів, педагогів, психологів (Н. Бабич, М. Бахтін, І. Білодід, С. Єрмоленко, Л. Мацько, М. Плющ та ін.; О. Біляєв, М. Вашуленко, Н. Голуб, О. Горошкіна, Т. Донченко, О. Любашенко, В. Мельничайко, М. Пентилюк, М. Стельмахович та ін.; Б. Ананьєв, Л. Виготський, І. Зимня, О. Лозова, Г. Костюк, С. Рубінштейн, І. Синиця та ін.).

Продуктивність текстоцентричного підходу на різних етапах мовної освіти підтверджена практикою. Саме тому, в старших класах профільної школи необхідно розробити таку систему роботи з текстами, яка, з одного боку, сприяла б ґрунтовному оволодінню рідною мовою як засобом спілкування, з іншого, – практичними вміннями, важливими для подальшого професійно орієнтованого навчання.

У реалізації цих завдань важливу роль відіграють уроки розвитку зв'язного мовлення, зокрема робота над текстом.

Проведення аналізу художнього тексту спонукає мислити, запам'ятовувати думки, уявляти картини, образи. Аналіз художнього тексту є одним із ефективних прийомів розвитку зв'язного мовлення учнів, оскільки сприяє збагаченню активного словника, вчить правильно використовувати мовні засоби, що відповідають темі та змістові висловленого або написаного.

Для прикладу наведемо уривки текстів із творів Григора Тютюнника «Вуточка» та Євгена Гуцала «Бабине літо».

Вуточка

На піщаному косогорі, з котрого далеко видно луки, річку й околиці лугового хутора Княжа Слобода, трохи на одишбі від великого нагірного села стоїть хата – верх побіля димаря запав (видно, крокви попідгнивали), а вікна подалися до землі так близько, що коли б заманулося комусь зазирнути в них, то нахилитися довелось б, як до копанки води набрати. Та охочих зазирати негусто, хіба дітворі коли заманеться, бо живе в хаті стара сліпа баба Ганна, прозвана в селі Вуточкою. Хто й коли її так охрестив, уже нікому не впомку, тому що було те давно, ще за Ганниного дівування.

Осліпла Вуточка не враз. Спочатку прикинулися більма – невеликі, з макове зерня, потім почали рости, щодень потроху затуляючи від баби річку,

луки й околиці Княжої Слободи, котрі стара вечорами, на заході сонця, любила розглядати з-під долоні, впізнаючи здалеку старовинні, з плетеними бовдурами хати своїх однолітків, до кого ходила, доки була прудкішою, на храм, празникувати або й так собі на одвідини. Ті вечори будили у Вуточки нерясні, примерклі спогади про молодість, про те, як, було, нарядала за зиму на два, а то й на три шматки полотна, як нав'язувала в жнива по вісім, а то й дев'ять кіп жита, як ходила до ополонки прати в маленьких чобітках на босу ногу, як молоділа з непокритою головою в лютий хрещенський мороз і не чула того морозу, лише вуха цвіли, мов дві макові пелюстки, та серце витьохкувало під вишитою сорочкою, віщуючи довге щастя, довге життя...

І от не стало цих вечорів, як і не було. Прийшла темінь і затулила від старої не тільки сонце, а й оті нерясні спогади, бо ніщо вже їх не будило.

Заходилися Вуточку рятувати хто як міг: водили до шептухи, возили до цілющої ікони, шпували в очі перетертим цукром через соломину, аж доки стара не осліпла навіки.

Поприїздили зі служби Вуточчині сини, викликані телеграмами – обидва старші сержанти надстрокової служби, в офіцерських картузах, з блискучими, під слюдою, личками на погонах та в рипучому реміняччі. В хаті запахло добре вичиненим товаром, ваксою і новим злежаним сукном.

Зустріла Ганна синів уже напомацки, однак не плакала і не побивалася своїм лихом, бо вважала себе ж таки й винною, що не сповістила про нього завчасно, – лише всміхалася на radoцях тихою самовідреченою усмішкою та простягала до синів невидючі руки, натикаючись ними то на тверді портупеї, то на холодні значки, то на гострі козирки офіцерських картузів (Гр. Тютюнник).

Спочатку читається увесь текст, а потім – окремі абзаци, зміст яких тут же переказується. Це дає змогу учням звернути увагу на основні семантичні і формальні ознаки тексту.

На першому етапі роботи, під час цілісного ознайомлення з текстом, обговорюються такі питання, як завершеність змісту, тематична єдність, розгортання подій у певній логічній послідовності, наявність головної думки, зумовленої метою висловлювання.

Щоб учні краще сприйняли текст, учитель вводить їх в атмосферу твору. Коло питань визначається темою, змістом тексту, а також рівнем підготовки учнів. Наприклад, учитель або учні повідомляють, що в цьому творі розповідається про бабу Ганну, прозваною в селі Вуточкою, якій темінь затулила сонце та нерясні спогади. Тема висвітлюється послідовно, відповідно до розгортання подій: після опису хати, до якої нечасто зазирали односельці, бо живе там стара сліпа баба, яку ще за часів її (Ганниного) дівування охрестили Вуточкою, а також про оті більма, які щодня потроху затуляли від баби річку, луки, околицю села, котрі стара любила розглядати з-під долоні, згадуючи свою молодість. Невдовзі прийшла темінь і затулила Вуточці не тільки сонце, мальовничі пейзажі, а й оті спогади, бо ніщо вже їх не будило. Відгукнулися на ту біду односельці, заходилися рятувати Вуточку хто як міг: водили до шептухи, возили до цілющої ікони, шпували в очі перетертим цукром через

соломину, проте баба Ганна осліпла навіки. Тоді викликали телеграмами обох синів з надстрокової служби. Ганна не побивалася своїм лихом, не плакала, мати зустріла своїх синів самовідреченою усмішкою.

Отже, призначення тексту – утвердити думку про благородство, чуйне ставлення до людей літнього віку, про взаємодопомогу, а найголовніше – про обов’язок дітей: з любов’ю й ласкою доглядати своїх батьків, а особливо тоді, коли до них прийшла старість і хвороба.

Ця думка тексту повинна простежуватися під час усієї подальшої роботи, поабзацного читання, аналізу і відтворення змісту.

Перед поабзацним читанням тексту учитель звертає увагу учнів на дошку, де записано такі слова: *косогір, хутір Княжа Слобода, на одшибі, нагірне село, крокви, як до копанки води набрати, нікому не впомку, з плетеними бовдурами хати, на одвідини, хрещенський мороз, шпувати в очі, лички на погонах, реміняччя, портупей*. Учні самостійно їх перечитують, після читається перший абзац і з’ясовується, що в ньому йдеться про три факти: на одшибі від великого нагірного села стоїть хата, в якій верх димаря запав, вікна подалися низько до землі; охочих негусто туди зазирати, хіба що дітвора; живе в хаті стара сліпа баба Ганна, прозвана в селі Вуточкою. З цих фактів для дальшого розгортання подій важливий лише третій: живе в хаті стара сліпа баба Ганна, прозвана в селі Вуточкою. Проте для такого етапу роботи, як складання плану, всі три факти є важливими.

В основу плану (переказу, статті, реферату, твору тощо) повинен бути покладений певний критерій, за яким ціле (текст) розбивається на окремі частини. План може складатися колективно (під керівництвом учителя) або кожним учнем самостійно (з наступним обговоренням і вибором кращого варіанта).

На дошці записуються робочі матеріали або тези, що допоможуть скласти план. Наприклад:

Тези до першого абзацу

1. На одшибі від великого нагірного села стоїть хата, в якій верх димаря запав, вікна подалися низько до землі.
2. Охочих негусто туди зазирати, хіба що дітворі.
3. Живе в хаті стара сліпа баба Ганна, прозвана в селі Вуточкою.

У другому абзаці розповідається про Вуточку, яка хоч почала сліпнути, проте вечорами, на заході сонця, любила розглядати з-під долоні околиці Княжої Слободи, згадуючи молодість, свою працьовитість, а також той душевний стан, коли серце витьохувало під вишитою сорочкою, віщуючи довге щастя, довге життя...

Отже, у другому абзаці мовиться про два факти: про те, що осліпла Вуточка не враз. Невеликі більма почали рости, щодень потроху затуляючи від баби річку, луки й околиці Княжої Слободи; про вечори, що будили у Вуточки нерясні, примерклі спогади про молодість, про те, як молоділа з непокритою головою в лютий хрещенський мороз і не чула того морозу.

Тези до другого абзацу

1. Осліпла Вуточка не враз. Невеликі більма почали рости, щодень потроху затуляючи від баби річку, луки й околиці Княжої Слободи.

2. Вечори, що будили у Вуточки нерясні, примерклі спогади про молодість.

Третій абзац виділяє одну думку: прийшла темінь і затулила від старої не тільки сонце, а й оті нерясні спогади, бо ніщо вже їх не будило.

Тези до третього абзацу

1. Прийшла темінь і затулила від старої не тільки сонце, а й оті нерясні спогади.

Наступний абзац виділяє такі факти: про те, що заходилися Вуточку рятувати хто як міг; стара осліпла навіки.

Тези до четвертого абзацу

1. Рятували Вуточку хто як міг.

2. Стара осліпла навіки.

У п'ятому та шостому абзацах говориться про приїзд Вуточчиних синів та про їхню зустріч з матір'ю.

Тези до п'ятого і шостого абзаців

1. Приїздили зі служби Вуточчині сини, викликані телеграмами.

2. Хоч напوماцки, проте з радістю зустріла Ганна своїх синів.

Дуже важливо вчителєві задалегідь продумати план, щоб не робити це експромтом, навіть якщо учні працюватимуть над ним самостійно.

Складний, або розгорнутий, і простий плани можна записати на дошці.

План (розгорнутий)

1. На одшибі від великого села стоїть хата:

а) верх побіля димаря запав;

б) вікна подалися до землі;

в) коли б заманулося комусь зазирнути у вікно, то нахилитися довелось б, як до копанки води набрати.

2. Життя старої сліпої баби Ганни, прозваної Вуточкою:

а) осліпла Вуточка не враз;

б) спочатку прикинулися більма;

в) більма щодня затуляли від баби річку, луки, околицю.

3. Примерклі спогади про молодість:

а) скільки ж напрядала, нав'язувала в жнива кіп жита, ходила до ополонки прати в маленьких чобітках на босу ногу;

б) серце віщувало довге щастя, довге життя.

4. Рятували Вуточку од темені хто як міг.

5. Осліпла баба Ганна навіки.

6. Приїзд із служби синів.

7. Тихою самовідреченою усмішкою зустріла мати синів:

а) обидва сини старші сержанти надстрокової служби;

б) не плакала і не побивалася своїм лихом, простягала до синів невидючі руки.

План (простий)

1. Хата на одшибі від великого села.

2. Життя старої сліпої баби Ганни.
3. Ганнині спогади про дівування.
4. Осліпла Вуточка навіки.
5. Зустріч сліпої матері із синами.

Після складання плану вчитель звертає увагу на зв'язок кожного уривка з попередніми частинами тексту, структуру абзаца, смислові відношення між сусідніми реченнями, мовні засоби зв'язку між окремими компонентами, на особливості вживання тих чи інших слів і зворотів, граматичних форм і категорій, синтаксичних конструкцій, засобів виразності мови.

Хід роботи мовного аналізу тексту може бути різним. Учитель читає вибірково абзаци або читає кожний абзац. Це залежить від мети, часу, рівня підготовленості учнів, характеру мовного матеріалу.

Поабзацне читання дає змогу показати, що в межах кожного уривка між реченнями є тісні смислові зв'язки. Так, у цьому ж тексті другий абзац вказує, *що осліпла Вуточка не враз*. І далі йде розвиток подій: *спочатку прикинулися більма – невеликі, з макове зерня, потім почали рости, щодень потроху затуляючи від баби річку, луги й околиці Княжої Слободи. Відчувала баба Ганна, що прийде до неї темінь, тому вечорами, на заході сонця любила розглядати з-під долоні рідні місця, згадуючи про молодість*, говорить в цьому ж абзаці. Текст насичений сталими висловами, порівняльними зворотами: *нахилилися довелось б, як до копанки води набрати; молоділа з непокритою головою; не побивалася своїм лихом; як нав'язувала в жнива по вісім, а то й дев'ять кіп жита; не стало цих вечорів, як і не було*. Наступний абзац починається реченням: *І от не стало цих вечорів, як і не було*. Четвертий абзац вказує на причину отого піклування односельців, їхню взаємодопомогу: *Заходилися Вуточку рятувати хто як міг*. З'ясування таких зв'язків між реченнями та абзацами допомагає учням усвідомити, що текст складається із завершених за змістом частин. Варто вчителю звернути увагу учнів на сполучники, які з'єднують головну і залежні частини речення. На те, як автор уникає повторів дійових осіб (*баба Ганна – Вуточка – стара – Ганна; Вуточчині сини – старші сержанти*).

Такі спостереження дадуть змогу учням збагнути художню довершеність тексту, усвідомити основні смислові та мовні зв'язки не тільки між реченнями, але й між тематично об'єднаними групами речень.

Для розвитку вміння працювати над художнім текстом важливе значення має з'ясування ролі мови в пізнавальних процесах, у відтворенні дійсності. Робота над текстом ґрунтується на знаннях мови, літератури, історії та інших навчальних предметів, які вчитель-словесник сфокусовує на осмислення комунікативної функції мови з метою образного відображення об'єктивної дійсності. Це завдання ставиться на уроках зв'язного мовлення, на уроках літератури та позакласного читання, під час підготовки учнів до письмового твору. Робота, пов'язана з аналізом тексту, сприяє формуванню в учнів умінь творити власне висловлювання за кращими зразками літературного мовлення, тобто сприяє переведенню пасивного знання учнями мови в активне володіння нею.

Якщо найістотнішою рисою художнього тексту є *образність*, то для публіцистичного тексту насамперед важлива *актуальність*.

Слово **публіцистичний** (лат. publicus – суспільний, народний) послужило для утворення терміну *публіцистика* – особливого жанру літературних творів, в яких висвітлюються актуальні питання суспільного життя людей [1].

Матеріали преси, вдало використані на уроках, збагачують учнів духовно, розвивають їхній інтерес до набуття знань, вмінь орієнтуватися в зростаючому потоці інформації.

Газета допомагає вчителеві не тільки ознайомити учнів з новими досягненнями науки і техніки, суспільно-політичним життям країни, цікавими справами їхніх ровесників, але й сприяє підготовці гімназистів до трудової діяльності, до свідомого вибору майбутньої професії.

Пресу доцільно використовувати також як ілюстрацію до пояснення теми, що вивчається, тобто аналізувати яскраві за змістом і мовним оформленням речення, пояснювати написання тих чи інших орфограм і пунктограм, виконувати проблемно-пошукові завдання. Наприклад:

Завдання 1. Прочитайте інформаційну замітку з газети.

Забута спадщина гетьмана Мазепи

Постать гетьмана Івана Мазепи з кожним роком все більше приваблює дослідників. Заборона згадувати ім'я гетьмана, мецената, будівничого, визначного політичного, культурного і військового діяча, подвижницькою працею якого захоплювалися в багатьох країнах Європи, призвела до того, що зараз, через 290 років після смерті І. Мазепи, доводиться відновлювати добру пам'ять про нього. Тому науково-практична конференція «Гетьман Іван Мазепа і Києво-Печерська лавра», проведена 8-9 грудня у Національному Києво-Печерському історико-культурному заповіднику, привернула увагу як українських, так і закордонних науковців.

Гетьман-державотворець, намагався структурувати суспільство, зберегти в умовах бездержавного існування національну ідентичність українців, формував українську шляхту, гуртуючи навколо себе її кращих представників. Крім меценатської підтримки православ'я, він звертав особливу увагу на розвиток освіти, опікувався Києво-Могилянською академією, також творив навчальний канцеляристський курінь в Батурині, сприяв створенню полкових шкіл. Померши на чужині, гетьман Іван Мазепа навіть після смерті становив загрозу для окупаційної влади. Чи не тому його тіло козаки перевозять з Бендер до Галацу, в монастир св. Георгія (Юрія), сподіваючись, що могилу гетьмана вдасться тут зберегти від наруги, адже монастир підпорядкований церкві Гробу Господнього на чолі з Єрусалимським патріархом. Але, незважаючи і на це, існує кілька різних в часі повідомлень про те, що останки І. Мазепи було знищено. Навіть якщо це не так, то пошук праху гетьмана ускладнюється тим, що сам монастир було підірвано з наказу комуністичного керівництва Румунії в кінці 50-х – на початку 60-х років цього сторіччя.

Тому повідомлення про перенесення останків І. Мазени в Батуричівні в Батуричівні восени цього року, які з'явилися на сторінках української преси, викликали протести з боку науковців, в першу чергу – учасників експедиції 1993 р. до Галацу, організованої з ініціативи Всеукраїнського товариства політв'язнів і репресованих за підтримки Національної академії наук України. Торкнулися цієї теми і під час конференції, оскільки у ній узяв участь учасник експедиції 1993 р. доктор історичних наук Володимир Ричка.

Знаменно, що під час проведення конференції було відкрито поновленого герба Івана Мазени на фасаді збудованої коштом гетьмана церкви Всіх Святих, що знаходиться на території Києво-Печерської лаври. Збитий свого часу за наказом царської влади з церковних стін герб знову повернуто на його історичне місце як нагадування про те, що історію неможливо переписати, підганяючи під будь-які ідеологічні догми (С. Марченко, "Українське Слово").

Завдання 2.

а) Доведіть, що аналізований текст належить до публіцистичного стилю. Назвіть найголовніші його стильові ознаки;

б) Про що ви довідалися із статті? Передайте стисло проблеми, які порушено автором;

в) Знайдіть у тексті емоційно-експресивні засоби, за допомогою яких автор впливає на читача;

г) Поясніть орфограми й пунктограми;

д) Випишіть усі мовні засоби, які використано в статті.

Під час аналізу текстів періодики важливо, що учні зрозуміли, що завдання публіцистики формувати громадсько-політичну думку, тому публіцистичні твори завжди у чомусь переконують, щось доводять, і це зближує публіцистичний стиль з науковим. Він відзначається логічною послідовністю, відповідними мовними засобами. Переконуючи в чомусь людину, публіцист звертається не лише до її розуму, а й до серця, почуттів. Тому для публіцистичного стилю характерні засоби емоційного впливу. Мова публіцистичних творів близька до мови художньої літератури. Отже, публіцистичному стилю властиві ознаки і наукового, і художнього, і розмовного стилів.

У публіцистичних текстах широко вживається суспільно-політична лексика; слова-терміни; певні звороти, властиві діловій мові; слова, вжиті в переносному значенні; прислів'я, приказки, крилаті вислови; окличні речення; пряма мова; звертання; неповні речення і т.ін.

Звичайно, зміни в лексичній системі можна бачити, спостерігаючи будь-яке (в функціонально-стильовому відношенні) мовлення. Але з огляду на виразну індивідуалізованість художнього чи високу стандартизованість наукового й ділового стилю, а також на те, що у гімназистів відсутні навички розгляду не зафіксованого з допомогою письма (розмовного чи теле-, радіо-, інформаційного мовлення), рекомендуємо вести спостереження за лексикою в газетному різновиді інформаційного стилю. Газетне мовлення, попри свою кодифікованість й орієнтацію на традицію, є найбільш оперативним (після розмовного) щодо відображення й закріплення мовних новотворів і чи не

найчутливішим до впливу екстралінгвістичних факторів. Водночас із суспільно-політичними зрушеннями відбуваються зміни в газетній лексиці. Ці зміни настільки помітні в періоди різких, кардинальних перетворень, що учні легко відзначають і перехід до пасивного запасу слів, пов'язаних із минулою ідеологією, і активізацію рідковживаної до цього лексики (*змагання* в значенні «боротьба; діяльність, що має на меті досягнення чого-небудь»; *оборонець* у значенні «адвокат, захисник»), і народження нових слів (*модем, бакалавр, магістрат, маркетинг, менеджмент, Інтернет* тощо).

Отже, дидактично доцільне використання текстів у навчальному процесі профільної школи, задіяння їхнього інформаційно-виховного впливу на старшокласників сприяє посиленню виховного потенціалу уроків української мови, урізноманітненню навчально-пізнавальної діяльності учнів, формуванню мовної особистості, що вільно володіє виражальними засобами рідної мови, толерантного комуніканта з позитивною мотивацією до подальшого навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрієць О. М. Текст як засіб реалізації дискурсного мовлення старшокласників у двомовному середовищі / О. М. Андрієць // Педагогічний альманах. – 2010. – Випуск 5. – С.64-72.
2. Аспекты общей и частной лингвистической теории текста / [Н. А. Слюсарева, Н. Н. Трошина, А. И. Новиков и др.; Редкол. : Н. А. Слюсарева (отв. ред.) и др.]. – М. : Наука, 1982. – 192 с.
3. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – М. : Наука, 1981. – 140 с.
4. Зимняя И. А. Психология обучения неродному языку / И. Зимняя. – М. : Рус. яз., 1989. – 219 с.
5. Караман С. О. Методика навчання української мови в гімназії / С. О. Караман. – К. : Ленвіт, 2000. – 272 с.
6. Коммуникативная и поэтическая функции художественного текста: Сб. статей / Редкол.: доц. Н. К. Соколова (науч. ред.) и др. Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1982. – 168 с.
7. Мацько Л. Українська мова в освітньому просторі: навчальний посібник для студентів-філологів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» / Л. Мацько. – К.: Вид-во НТУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – 607 с.
8. Методика навчання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах : підруч. для студ. / [М. Пентилюк, С. Караман, О. Караман та ін.]. — 2-ге вид., допов. і переробл. — К. : Ленвіт, 2009. — 407 с.
9. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика: Пробний підруч. для гімназій гуманіт. профілю / Марія Іванівна Пентилюк. – К. : Вежа, 1994. – 240 с.
10. Українська мова : підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навч. укр. мовою : профіл. рівень / М. Я. Плющ, В. І. Тихоша, С. О. Караман, О. В. Караман. — К. : Освіта, 2010. — 416 с.
11. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С. Я.Єрмоленко. – К. : Либідь, 2001. – 224 с.
12. Шиянюк Л. Текст як основа формування риторичної культури студентів-не філологів / Лариса Шиянюк // Вісник Львів. ун-ту – Серія філол., 2010. – Вип. 50. – С. 371-377.

В статье раскрыты методические аспекты использования информационно-воспитательного потенциала текстов различных стилей в формировании толерантной личности старшеклассника профильной школы.

Ключевые слова: текст, старшеклассники профильной школы, профессионально ориентированное обучение, текстовая основа, языковое образование.

The article deals with methodological aspects of using information and educational potential of texts of different styles in the formation of a tolerant personality of a senior profile schools' student.

Keywords: text, senior profile schools' student, professional oriented education, text base, language education.

УДК 80:378.663-057.87

Костриця Н.М.

МОВНА ОСОБИСТІТЬ ФАХІВЦЯ-АГРАРНИКА В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ТРАДИЦІЙ

Стаття присвячена проблемі розвитку мовної особистості фахівця-аграрника в контексті національно-культурних традицій. Автором проаналізовано складники мовної особистості, які відображаються в індивідуальній мовній картині світу.

Ключові слова: мовна особистість, національно-культурні традиції, мовна спроможність, мовна і комунікативна компетенція.

У зв'язку із глобальними екологічними проблемами людства аграрний сектор став стратегічним, що наклало свій відбиток на вагомість і престижність сільськогосподарських професій. В Україні неprestижність праці фахівців-аграрників проявилася в споживацькому ставленні до природи, що призвело не лише до екологічної кризи, а й духовної зубожілості суспільства.

Національний компонент мовної особистості фахівця-аграрника дає змогу розглядати мовну діяльність під кутом національно-культурної специфіки і враховувати етнопсихологічні чинники, які сприяють формуванню мовних умінь і навичок, специфічного способу оцінювання ним світу та виробленню національного колориту їхньої мови в контексті сільськогосподарської діяльності.

Мовна особистість – це система, яка виникає в суспільстві і розвивається, ґрунтуючись на здатності вираження і закріплення соціальних відносин і взаємодій [1, 63]. При цьому важливо пам'ятати, що мова – це «найважливіший орієнтир людини у її діяльності у світі. І якщо діяльність розуміти як глибокий, усвідомлений діалог людини зі світом.., то мова є, передусім, мовою особистості» [7, 282].

Мова – культурний феномен, який складає основу етнічної культури, адже вона є об'єктивною формою накопичення, збереження й передачі суспільно-історичного досвіду, особливим джерелом відомостей про культуру: деякі види інформації можна одержати тільки із залученням мовних даних.